

3. Крымский А. Е. Низами и его современники. Баку: Элм, 1981.
4. Низами Г. Лирика. Прозаический перевод / Пер., вст. статья и комментарии проф. Рустама Алиева. Баку: Язычы, 1981.
5. Низами Г. Сборник статей. Баку: Изд-во АН Азерб. ССР, 1947.
6. Нізамі Гянджеві. Лейла і Менджнун / Перекладач Л. Первомайський. К.: Ярославів Вал, 2021. 224с.
7. Hasanov E.L. About fundamental studies on local cultural traditions of Ganja // European Journal of Natural History. 2013. № 3. P. 65–68.
8. Taylor P.M., Hasanov E.L. Ethnological features of cultural heritage of Ganja (On the basis of Mahsati Ganjavi's creation) // International scientific journal Theoretical & Applied Science. 2013. № 12 (8). P. 41–44.

Циганенко В. Л., Лукашенко О. О.

Харківський національний університет радіоелектроніки

ПОСТАТЬ НІЗАМІ ГЕНДЖЕВІ У СВІТОВІЙ ФІЛОСОФСЬКІЙ ДУМЦІ ТА ПОЕЗІЇ

Анотація. У цій статті розглянуто життя великого філософа НізаміГенджеві, його творчу спадщину, позицію у філософії та поезії, а також вплив на розвиток культури та літератури не тільки своєї країни, а й усього світу.

Ключові слова: Нізамі Генджеві, поезія, філософія, роль у мистецтві, творчість, культура, вплив на світ, література.

Мета роботи полягає у дослідженні життя та творчості Нізамі Генджеві, його філософських поглядів та стилю письма.

Абу Мухаммад Ільяс ібн Юсуф ібн Заки Муайяд (Нізамі Генджеві) – філософ, класик перської поезії XII ст., один із найбільш відомих поетів-мислителів середньовічного Сходу та найвідоміший поет-романтик перської епічної літератури, який привніс в її поезію реалістичний стиль та розмовну мову.

Життя Нізамі оточено безліччю легенд, оскільки відсутня достатня кількість достовірної інформації про нього та, навіть, дата народження. Псевдонім походить від кавказького міста, де жив філософ – Генджі, яку більшість біографів вважають і місцем його народження. Нізамі, як і передбачалось поетам у ті часи, добре розумівся у багатьох дисциплінах, таких як ботаніка, етика, ісламське право, астрономія, юдаїзм, алхімія, арабська та перська література та ін. Генджеві не був придворним поетом, причиною чому слугувала боязнь втратити чесність в такій ролі, адже він прагнув свободи творчості. Свої твори поет присвячував правителям різних династій. Наприклад, поема «Сім красунь» присвячена супернику Ільдегізідов –

МарагіАлаал-Діну – одному з Атабеків, а поема «Лейлі і Меджнун» була присвячена Ширваншаху.

Не зважаючи на те, що Нізамі часто називають «Хакім» (мудрець) [6], він не був таким філософом, як Сухраварді, Аль-Фарабі чи Авіценна. Але поета вважають філософом, який добре володів різними сферами ісламської філософської думки, які він об'єднував і узагальнював образом, що нагадує традиції більш пізніх мудреців, таких як Баба АфзалКашанов та Кутбуддінаш-Ширазі, які, будучи фахівцями в різних областях знань, намагались об'єднати різні традиції в філософії та теології [10]

Життя Нізамі припало на епоху інтенсивної інтелектуальної активності та політичної нестабільності, що зіграло не аби яку роль у його творчості. Він був типовим продуктом іранської культури. І хоч Генджеві жив на околиці Персії, у своїх творах він наслідував думку поетів самого серця Кавказу. Це проявлялось у єдності суспільства, а також у тісному зв'язку мови та змісту. Тема Вітчизни була дуже важливою темою у філософських обговореннях Нізамі, а у своїй поемі «Сім красунь» він писав:

«Вся вселенная – лишьтело, а Иран – душа.

Говорю об этом смело, правдою дыша.

Дух земли – Иран. И ныне – внемликаждый слух:

Пусть прекрасно тело мира – вышетела дух.» [5]

(Переклад В. Державіна)

Поетичні твори Генджеві були наділені не аби якою драматичністю, а сюжет своїх романтичних поем Нізамі вибудовував так, аби посилити їх психологічну складність. Його герої живуть під тиском подій і повинні терміново приймати рішення, які допоможуть їм пізнати самих себе та оточуючих. В їх психологічних портретах розкривається багатство та складність людської душі, саме в той момент, коли герої стикаються з сильною і незламною любов'ю.

Провідним жанром поетичних творів Нізамі був романтичний епос. Поет відстоював думку, що кохання – це Божий дар, який дається лише раз в житті:

«Нисердца незатронув, ниума.

Тоне любовь, аюности забава.

Нетулюбвибесследноsgинуть права.

Онаприходит, чтобыжитьнавек,

Пока не сгинет в землю человек.»[5]

Значного попиту серед багатьох відомих поетів набула поема «Скарбниця таємниць», в якій автор висвітлює теми філософії, богослов'я та езотерики. Кожна з двадцяти промов-притч, на які поділений даний твір, розкриває етичні та релігійні теми. Поет акцентує увагу на духовних та практичних питаннях, проповідує справедливість царів, виняток лицемірства, попереджає про суєтність цього світу і необхідність готуватися до життя після смерті.

«Правосудьявенца – я не вижу в тебе,

Угнетеньюконца – я не вижу в тебе.

Царьдолжен народу поддержкою стать,

А тыгнетаешь народ, как тать.
 Не стыдноть кусок отнимать у сирот,
 Ктоделает так, благороденлитот?
 Великий vormелкойпоклажистарух,
 Стыдисьтрудовойэтойпряжистарух.
 Ты – раб, хоть и в царскоеплатьеодет, –
 Какой же тыцарь, раз приносишьвред?
 Царьвсюдунаводит в стране закон,
 Внимательно, с ласкою властвует он.
 Чтоб всяк на приказ его – голову клал,
 Чтоб дружбу его – в свою душу влагал.
 Ты миру былданживотворным ключем,
 Не ради неправдыпоставленты в нем.
 О шах, чтобмучениеранысмягчить,
 Тыпластыремдолженеезалечить.» [1]

Оним із наскрізних образів у творчості Нізамі є ідеальний образ життя, проповідуючи який він звертає увагу читачів на те, що людина не повинна забувати про своє духовне призначення. У декількох розділах поет висвітлює обов'язків людей вищого соціального стану серед творінь Божих. Не зважаючи на те, що в цій ролі здебільшого зображені царі, Нізамінайчастіше звертається до всіх верств населення[7].

Філософа також турбувала тема дискримінації населення за національністю:

«В этомХабеше не ценятмоеготюркства,
 Поэтому не едят мою вкусную довгу. [4]»

Містицизм поем Генджевіґрунтується на сутності концепції суфізму, хоча суфійського ордена поет так і не отримав. Він був наближений до містицизму таких філософів як Аттар та аль-Газалі, а схильність Нізамі до незалежних поглядів і вчинків внесла більш помітних особливостей. Сам поет говорив «Я наземле такгнусно жил, что, если окажусь ваду, менястанутизбегать игрешники, исатана».

Поеми Генджеві надихали молодих поетів та драматургів наслідувати його творчість протягом багатьох наступних поколінь не лише в Персії, а й по всьому регіону, включаючи культури Туреччини, Азербайджану, Ірану, Індії, Вірменії, Афганістану та ін. Творчість Нізамі мала вплив на багатьох великих поетів, таких як Сааді, Гафіз, Джалаледдін Румі та ін.

Найвишуканішим поетом своєї епохи назвав НізаміДоулатшахСамарканди, а Гафіз присвятив Генджеві рядки, де пише «всі скарби минулих днів не можуть зрівнятися з солодкістю пісень Нізамі» [5].

Своїми працями Нізамі зробив величезний внесок у розвиток світової та східної літератури XIII – XX століть, що стало поштовхом для появи десятків поетичних «відповідей» та наслідувань поемам Генджеві різними поетами, які надалі відтворювали його творчість. Поема «Лейлі і Маджнун», за інформацією

Хекмета – перського науковця, близько тридцяти турецьких версій та не менш сорока перських [9].

У «Noten und Abhandlungen zum West-östlichen Divan» («Коментарях та есе стосовно Західно-східного дивану») І. В. Гетесеред таких перських поетів, як Анварі, Джамі, Фірдоусі, Румі та Сааді віддав данину поваги саме Нізамі Генджеві. А у збірнику «Західно-східний диван», створеному під впливом перської поезії, він звертається до філософа та згадує героїв його творів [2][3]:

«Мука любви без любовныхотрад, –
Это Ширин и Ферхад.
В мир друг для друга пришли, –
Это Меджнун и Лейли.»

(Переклад В. Левика)

Висновки

Поетична спадщина Нізамі Генджеві не залишилась забутою та зачаровує красою своїх поем не лише читачів, а й стає предметом наслідування поетами і до нині. Творчість Нізамі шанується не тільки на території Персії, а й в багатьох інших країнах Сходу. Адже у своїх поемах він порушував такі важливі питання, як вірність Вітчизні, вічне кохання, релігія, сутність світу та духовне призначення.

Нізамі прославився не лише як класик азербайджансько-перської поезії, а й як освічений філософ, який не тільки залишив своїй Вітчизні багату спадщину, а й зчинив вплив на розвиток культури та літератури світу упродовж віків.

Література

1. Низами Генджави. Сокровищница тайн. Отрывок. URL: <http://www.bibliotekar.ru/4-1-14-hrestomatiya-po-istorii/50.htm> (дата звернення: 30.09.2021).
2. Гете И. Западно-восточный диван. М.: Наука, 1988. 901 с.
3. Пять поэм Гянджеви Низами. URL: <https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%9D/nizami-gyandzhevi/pyatj-poem> (дата звернення: 30.09.2021).
4. Цитаты известных личностей: Низами Гянджеви. URL: <https://ru.citaty.net/avtory/nizami-giandzhevi/> (Дата звернення: 30.09.2021).